

"חמש טבילות ועשרה קידושים טובל כהן גדול ומקדש בו ביום"

ראשי פרקים.

- א. היחס בין חמש הטבילות ביום הכיפורים לטבילה מטומאה בכל השנה.
1. מחלוקת בן זומא ור' יהודה.
  2. אופי הטבילה בכל השנה בכניסה לעזרה.
  3. אופי הטבילות ביום הכיפורים.
  - מעמד הטבילה הראשונה ביום הכיפורים.
  4. הסבר תוס' לק"ז של בן זומא.
  5. מהו מחייב הטבילה ביום הכיפורים לדעת בן זומא.
  6. שיטת המאירי באופי הטבילה ביום הכיפורים לדעת ר' יהודה, והרחבתה.
  7. מחלוקת התנאים בבבלי ובתורת כהנים במקור הדין של טבילות יום הכיפורים.
- ב. היחס בין יום הכיפורים לכל השנה בדין קידוש ידים ורגלים.
1. מהות קידוש ידים ורגלים לאור מיקומו של הכיור במקדש.
  2. המיוחד בקידוש ידים ורגלים ביום הכיפורים.
  3. קידוש ידים ורגלים ביום הכיפורים בתפיסתו של ר' אלעזר בר שמעון.
- ג. הבנת מהות הטבילה ביום הכיפורים לאור הבנת קידוש ידים ורגלים בכל השנה.

א. היחס בין חמש הטבילות ביום הכיפורים לטבילה מטומאה בכל השנה.

שנינו במשנה בפרק שלישי ביומא:

"אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור, עד שיטבול. חמש טבילות ועשרה קדושים טובל כהן גדול ומקדש בו ביום..."

1. מחלוקת בן זומא ור' יהודה.

על מנת להבין את היחודיות של הטבילה ושל קידוש הידים והרגלים ביום הכיפורים, וכן את היחס בינם לבין טבילות כל השנה (כפי שמופיע ברישא של המשנה), וקדושי ידים ורגלים של כל השנה, יש להתבונן במחלוקת שבין בן זומא לר' יהודה ביומא (דף ל' ע"א), וז"ל הגמ':

"שאלו את בן זומא: טבילה זו למה? אמר להם: ומה המשנה מקודש לקודש וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת טעון טבילה, המשנה מחול לקודש וממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת אינו דין שטעון טבילה? רבי יהודה אומר: סרך טבילה היא זו, כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש".

נחלקו הראשונים לאיזו טבילה מתייחסת המחלוקת בן זומא ור' יהודה: שיטת רוב הראשונים¹ היא שהדיון נסב על הטבילה המופיעה ברישא של המשנה: "אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול". בניגוד להם סובר הרמב"ם² הסובר שנושא הדיון הוא הטבילה הראשונה ביום הכיפורים.

בתוספתא (פ"א, ט"ז) מצינו שנושא המחלוקת בין בן זומא לר' יהודה הוא דין כהן גדול שיצא חוץ לעזרה, וז"ל התוספתא:

"כהן גדול שיוצא מן העזרה לדבר עם חבירו והפליג - טעון טבילה. שאלו את בן זומא: מה טעם לטבילה זו? אמר להם: אם הנכנס מקודש לקודש, מקום שאין ענוש כרת, טעון טבילה, הנכנס מחול לקודש, מקום שאין ענוש כרת אינו דין שטעון טבילה? ר' יהודה א': לא היתה טבילה זו אלא מפני הצורך, פעמים שטומאה ישנה בידו, מתוך שהולך לטבול נזכר שהוא טמא והולך ובא לו".

בגירסת התוספתא כפי שהובאה ישנן שתי נקודות במחלוקת בן זומא ור' יהודה שאינן מובאות בגירסת הבבלי:

א. מפורש שהדיון הוא בכהן גדול, אלא שיש להעיר שבירושלמי כלאים פ"ט ה"ב וביומא פ"ג ה"ב הגירסא היא "כהן" ולא "כהן גדול", ברם בירושלמי בכלאים מעמידים דוקא בבגדי לבן שאין בהם דין כלאים, ואם כן גם לפי הירושלמי בכלאים מדובר ביום הכיפורים בכהן גדול.

ב. נושא הדיון אינו טבילה ראשונה ביום הכיפורים, כפי שבאר הרמב"ם, אלא כהן גדול שיצא מן העזרה והפליג, אולם אם נקבל את הסבר הירושלמי בכלאים שמדובר בכהן גדול בבגדי בוץ ביום הכיפורים נוכל לומר שטבילת כהן שיצא מן העזרה זהה לטבילה ראשונה ביום הכיפורים.

אם הדיון הוא על טבילה ראשונה ביום הכיפורים, כדעת הרמב"ם, גם בן זומא יודה ששונה טבילת יום הכיפורים מטבילות כל השנה. לפי שיטת רוב הראשונים דעת בן זומא היא שאין הבדל מהותי בין טבילת יום הכיפורים

1. רש"י על אתר מפרש: "טבילה זו, של כל שחרית למה לטהור", וכן משמע מדיוני תוס' על אתר ד"ה "ומה", תוס' רא"ש ד"ה "אמר להם", חידושי הריטב"א ד"ה "ומה המשנה מקדש לקדש".
2. ז"ל הרמב"ם הלכות עבודת יוה"כ פ"ב ה"ג: "כל הטבילות האלו והקדושין כולן במקדש, שנאמר: 'ורחץ את בשרו במים במקום קדוש', חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול אותה בחול שאינה אלא להוסיף כונתו, שאם יזכר טומאה ישנה שבידו יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה..."

לבין טבילת כל השנה אלא שסדר עבודת יום הכיפורים מחייב חמש טבילות, לשיטתו גם כל השנה הטבילה אינה מפני הטומאה, אלא שיש לדון לפי זה מה המחייב בסדר יום הכיפורים חמש טבילות.

בשיטת ר' יהודה כולי עלמא סוברים שטבילת כל ימי השנה שונה מהותית מטבילת יום הכיפורים. טבילת כל השנה אינה אלא מפני סרך טבילה, וכפירוש רש"י: "אין כאן חובה מן התורה אלא לסרך ולתפוש בשם טבילה כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאין, ולתת ללבו אם יש טומאה עליו ויזכור טומאה ישנה שיש עליו ושכחה ויפרוש מלבא לעזרה היום עד שיעריב שמשו אחר הטבילה ולא יעבוד היום", ואילו טבילת יום הכיפורים אינה מפני הטומאה ההלכתית הרגילה, וממילא ר' יהודה שלל את הק"ו של בן זומא מפני שאין מקום ללמוד טבילות כל השנה מטבילות יום הכיפורים.

יש להעיר שהרמב"ם מבאר בצורה שונה מרש"י את דברי ר' יהודה, וז"ל הרמב"ם (פ"ב ה"ג): "...שאינה אלא להוסיף כונתו, שאם יזכור טומאה ישנה שבידו יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה", וברור שהרמב"ם לשיטתו, שמבאר את מחלוקת בן זומא ור' יהודה בטבילה ראשונה ביום הכיפורים, לא יכול לבאר שמדובר בטבילה מפני טומאה ישנה רגילה שאם כן הרי הוא טבול יום ואינו יכול להכנס למקדש לעבוד את עבודות היום (עיי' קהילות יעקב יומא סימן ו' שנקט בדרך הזו בביאור ההבדל בין רש"י לרמב"ם).

2. אופי הטבילה בכל השנה בכניסה לעזרה.

באופיה של טבילת כל השנה, מצינו שתי דרכים בראשונים:

- א. רש"י סובר שהטבילה אינה אלא הכשר לביאת מקדש. את הרישא של המשנה: "אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול", מפרש רש"י: "לעבודה לאו דוקא דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול...", וכן בתוס' על אתר.
- ב. מדין העבודה כפי שמבואר בתוס"ס³ על אתר, וכדעת הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש (פ"ה הל' ד'–ה').

3. ז"ל תוס"י: "אין אדם נכנס לעזרה כו', פירש הקונטרס...מיהו בכל הספרים שלנו וגם בפר"ח גרס אין אדם נכנס לעזרה לעבודה ואמאי נקטיה? והכי נמי משמע בגמ' דלא מפיק ליה בן זומא אלא מקל וחומר דכהן גדול ביום הכיפורים שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש כו' דהיינו לצורך עבודה, ואפילו ר' יהודה לא פליג עליה דליכא בינייהו אלא לענין למיקם בעשה אבל אין הכי נמי בעי לצורך עבודה. אבל קשה לרבי מדאמרין בגמ': ומי אית ליה לר' יהודה הך סברא, והתניא: מצורע עומד וטובל בשער ניקנור. ר' יהודה אומר: אינו צריך לטבול שכבר טבל כו' ומצורע ודאי לא עביד עבודה? ז"ל דהכנסת ידיו לבהונות הוי לצורך עבודה. אבל קשה לרבי מדאמר לקמן: איבעיא ליה – מהו שיעשה סכין ארוכה לשחוט בו, תיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה פי', והיינו רבנן דר' יהודה דאמר ששם מצורעין טובלין משום דדיישו בטומאה אבל שאר אדם לא, מכלל דר' יהודה מצריך לטבול שאר אדם אפילו אין שם עבודה? ואומר רבי דכל אדם דמחייב ר' יהודה לטבול מיירי שיש שם כעין עבודה דהכנסת ידים לבהונות, כגון – סמיכה ותנופה שבעלים נכנסין לסמוך או לקריאה והנחה דביכורים, ופשיטא לן דמשכחת לה בכל אדם כגון מכניס ידיו לשחוט. והא דאמר בירושלמי: לא סוף דבר לעבודה? הכי פירושו – לא סוף דבר לעבודה גמורה ואפילו למתן בהונות וסמיכה צריך".
- יש להעיר שכל קושיות התוס"י אינם קשות כלל וכלל לדעת הרמב"ם המבאר את הסוגיה בטבילה

סיבת הטבילה לדעת רש"י תלויה במחלוקת ר' יהודה וכן זומא, ואם כן לר' יהודה הטבילה אינה מעיקר הדין.

בשיטת הרמב"ם, המבאר את מחלוקת בן זומא ור' יהודה בטבילה ראשונה ביום הכיפורים, לא מבואר מה הוא גדר טבילת הנכנס לעזרה לעבוד. נראה להוכיח שלדעת הרמב"ם עוסקים כאן במחייב מדאורייתא. בהלכה ד' (שם) מביא הרמב"ם את דין המשנה: "וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל", ללא שום נימוק. ברם מהלכה ה' ניתן להוכיח שהטבילה בכניסה לעזרה היא מדאורייתא, וז"ל שם: "וכל המסיך את רגליו טעון טבילה. וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים. יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות בחוץ יצא כשחוזר טעון טבילה... ואם לא טבל... הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו... עבודתו כשירה...". משמע מהרמב"ם שאם הסיח דעתו עבודתו פסולה, ואם כן יוצא שישנה טבילה למקדש מעיקר הדין, אלא שעדיין צריך לדון בגידרה של אותה טבילה.

שיטת הרמב"ם ותוס"י המצריכים טבילה לעבודה צריכה עיון מפני שישנו איסור להכנס למקדש בטומאה, ואם כן מדוע הטבילה נאמרה לעבודה דוקא. נראה ששיטתם הכרחית מפני שאם הטבילה היתה רק מפני הטומאה היה צריך לטבול לפני כניסה להר הבית (עיין בהערה 4 איך נבאר את שיטת רש"י ותוס"י). אם נבין שהטבילה היא מדרבנן הקושי קטן יותר, ברם מהרמב"ם רואים שהיא מדאורייתא כפי שהוכח לעיל.

לכאורה היה ניתן לומר שישנם שני דינים: האחד בהלכות ביאת מקדש, שנאמר גם על הר הבית. והדין השני המבואר ברמב"ם בפרק ד' הלכות ביאת מקדש, דין טמא שעבד במקדש שחלל עבודתו וחייב מיתה בידי שמים. ואולי הטבילה כאן דינה בעבודה ולכן נעשת דוקא בעזרה שהיא מקום העבודה. את המשנה: "אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל" המגדירה את הדין בכל אדם, נבאר בשחיטה הכשרה בזר והמשנה נקטה בדוקא "אין אדם".

אלא שדרך זו אינה מתיישבת עם שיטת התוס"י (עיין הערה 3), המגדירים עבודה גם דבר שאינו עבודה גמורה כמתן בהונות, שלא מסתבר שנאמרו לגביו דיני עובד בטומאה. בשיטת תוס"י נלענ"ד שחייבים לומר שדין טבילה בכניסה לעזרה איננו שייך למערכת הטומאה והטהרה הרגילים, אלא למערכת ההטהרות במקדש לעבודות כמו קידוש ידים ורגלים שבפשטות מכשיר את הכהן לעבודה. עיין בהמשך בביאור מהות הטבילה ביום הכיפורים וקידוש ידים ורגלים בכל השנה, והדברים יושלמו.

ראשונה ביום הכיפורים, ואילו הכלל: "אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול" עוסק גם לדעת הרמב"ם בכל השנה.

4. במשנה פ"ק דכלים שנינו: "...עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין מחוסר כיפורים נכנס לשם", מעיר הר"ש (וכן ברא"ש ובר"ע מברטנורה) על אתר: "הוה מצי למימר שאפילו טהור טעון טבילה כדתנן בפרק אמר להם הממונה: אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". את דין מחוסר כיפורים לומד רב הונא בגמ' בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פ"ג ע"ב): "דאמר קרא (ויקרא י"ב): 'וכפר עליה הכהן וטהרה', 'טהרה' מכלל שהיא טמאה", ומבאר הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש פ"ג ה"ז: "מעזרת ישראל ולפנים אפילו מחוסר כיפורים לא יכנס לשם שעדיין לא טהר וטהרה גמורה, שנאמר:

3. אופי הטבילות ביום הכיפורים.

בניגוד לטבילה מפני הטומאה בכניסה לעזרה בכל השנה אליבא דר' יהודה (לפי רוב הראשונים ועיין לעיל שיטת הרמב"ם ותוס"ם), מצינו ביום הכיפורים טבילה שאינה מפני הטומאה (בכל השנה מצינו גם בגר המתגייר ובכלי עכו"ם טבילה שאינה מפני טומאה), וננסה לבאר את מהותה של טבילה זו.

מעמד הטבילה הראשונה ביום הכיפורים.

בטבילה הראשונה ביום הכיפורים מצינו מחלוקת ראשונים ביחס למעמדה. פשט הגמ' בדף ל"ב ע"א: "גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום", ובפשטות משמע שכל חמש הטבילות זהות הן ברמת הדין והן באופן, ואכן כך היא שיטת תוס"ם (דף ל"א ע"א ד"ה "חמש") הלומדים את הטבילה הראשונה מהק"ו של בן זומא, גם אליבא דר' יהודה השולל את הק"ו של בן זומא לטבילות כל השנה.

בניגוד לכך דעת רש"י (דף ל"ב ע"ב) שכותב במפורש שהטבילה הראשונה אינה מדאורייתא, וז"ל: "מה קידוש במקום קודש, כדכתיב בה 'במקום קדוש', אף טבילות הבאות מחמת מחלפות היום במקום קדוש, אבל טבילה ראשונה לא ילפת מיניה דהא לאו דאורייתא היא", בשיטת רש"י לא מבואר מהיא סיבת התקנה מדרבנן לטבילה הראשונה. כמו כן הקשה ה"גבורת ארי" (ד"ה "זכולן") מהגמ' בדף ל"ב ע"א: "אמר רב חסדא: גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום" ומפרש רש"י שם: "אמר רב חסדא גמירי. הלכה למשה מסיני", ואם כן גם הטבילה הראשונה מדאורייתא, ואיך פרש"י שהטבילה הראשונה לאו דאורייתא? ועיין בתוספות רע"א (יומא פ"ג אות י"ט) מה שתרץ. ברם לענ"ד זוהי דעת רב חסדא אבל בהמשך הסוגיא משמע שאפשר ללמוד מפסוקים ואם כן אין צורך בהלכה למשה מסיני. (ועיין שו"ת חוות יאיר סימן קצ"ב האם נחלקו בהלכה למשה מסיני, ואכמ"ל).

הרמב"ם אף הוא ראה הבדל בין הטבילה הראשונה לשאר הטבילות, אולם ברמב"ם מצינו שתי נקודות השונות מרש"י: ראשית, מפשט לשון הרמב"ם משמע שגם הטבילה הראשונה היא דאורייתא, ובנוסף לכך הרמב"ם מסביר את אופיה השונה של הטבילה הראשונה משאר ארבעת הטבילות, וז"ל (פ"ב ה"ג): "כל הטבילות האלו והקדושין כולן במקדש, שנאמר: 'ורחץ את בשרו במים במקום קדוש', חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול אותה בחול שאינה אלא להוסיף כונתו שאם יזכר טומאה ישנה שבידו, יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה...".

זכפר עליה הכהן וטהרה' מכלל שעדיין לא נמרה טהרתה" – הרמב"ם שינה מלשון הגמ' "טהרה מכלל שהיא טמאה" ומגדיר מחוסר כיפורים כטהרה שאינה גמורה. ברור שמחוסר כיפורים אינו שייך לטומאה ההלכתית שהרי כבר נטהר על ידי הטבילה, אלא שישנו דין בעזרה מעבר להלכות טומאה הרגילות. ואם כן אפשר לומר לדעת רש"י וסיעתו שתקנת חכמים המחייבת טבילה לכל אדם הנכנס לעזרה מטרתה להטהר טהרה גמורה, אלא לפי זה גם לרש"י גדר הטביה איננו שייך להלכות טומאה הרגילים, ומסתבר יותר שבגלל חומרת מקום המקדש רצו להפקיע כל ספק ולכן חייבו טבילה לכל אדם הנכנס לעזרה.

במראה הפנים⁵ על הירושלמי מקשה: "...אלא דקשה הרי על כרחך דכ"ג ביוה"כ אין לחוש כלל לשום טומאה ישנה שכבר טבל כל יום ויום ועביד הערב שמש וטבילה זו לא מהני לפרוש מן הטומאה דליכא האידנא הערב שמש, ועוד מאי האי דקאמר בטבילה זו לשמה והלא אם יש לו כמה וכמה טומאות בטבילה אחת סגי וכדאמרינן בפשטות בסוף פ"ק דכריתות דמאן דמחייב חמש טבילות כיון דטביל חדא זימנא איטרה. וזה אין צריך לפנינו דלא בעינן טבילה לשם טומאה מיוחדת. אם לא דנפרש דבריו דה"ק שאם יזכור טומאה ישנה שבידו כלומר שהורגל באיזו טומאה להיטמא לפעמים ואינו נוהר בה כל כך לפיכך אעפ"י שעכשיו הוא טהור בודאי מכל הטומאות שהרי כבר טבל מאתמול ובלילה לא היתה שינה לפניו אפ"ה טובל כדי שיפרוש מהיום ההוא והלאה מטומאה זו שהיה רגיל בה ויזכור מכח טבילה זו שהיתה לשמה שלא יטמא עוד בה ולא שהטבילה עצמה צריך לשמה של טומאה ונטהר עכשיו ממנה אלא כדאמרן...". קושיות מראה הפנים ברורות, ברם דרכו בישוב שיטת הרמב"ם קשה מאוד בפשט דברי הרמב"ם.

האור שמח על אתר מפרש: "שאם יזכור טומאה ישנה שבידו יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה" נ"ב היינו על דעת ביאת מקדש אע"ג דאפשר שכבר טבל לתרומה או לקודש, וזה שכתב להוסיף כוונתו וכן בגמ' דטביל ע"ד ביאת מקדש דאף בטבל לקודש הוי קיל נגד ביאת מקדש דטבו"י חייב כרת על ביאת מקדש ודו"ק".

האור שמח נדחק בפירושו על מנת לבאר מדוע אין פסול של טבול יום מפני שמדובר בטבילה לקודש מדרבנן, כפי המבואר בהלכות שאר אבות הטומאה פ"ג ה"ב. על הסבר האור שמח הקשה הקהלות יעקב בסימן י': "אכן לשון 'יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה' משמע דקאי אטומאה דהא לא הזכיר כלל ביאת מקדש כאן, וגם למ"ל שמא יזכור טומאה ישנה, גם כשלא יזכור תועיל טבילה זו כשטובל לשם ביאת מקדש, ולא הו"ל למימר אלא שמא יש לו טומאה ישנה" מפני שאם כן אין צורך בזכירת טומאה ישנה.

הרב סלוביצי'ק בקונטרס עבודת יום הכיפורים (דף כ"ו) מבאר את שיטת הרמב"ם, שמפרש שמחלוקת בן זומא ורבי יהודה אינה בדין טבילה כל השנה כפי שבארו רוב הראשונים אלא באופיה של הטבילה הראשונה ביום הכיפורים, ועל זה מקשה הגרי"ד הרי אם נזכר בטומאה ישנה הרי הוא טבול יום ואינו נטהר עד הערב? בתרוצו מחדש חידוש גדול בגדר הטבילה הראשונה ביוה"כ: "ונראה לפרש דהא דטבילת קדש טעונה כונה, כמבואר במשנה (חגיגה י"ח ע"ב) ד"טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל", היינו כונה לשם טהרה ביחס לקודש אך אין הטובל חייב לכוון להיטהר מטומאה זו או אחרת. אך לגבי יוה"כ באמת יש צורך לכוון לטהרה מטומאה מסוימת ולשם כך באה הטבילה הראשונה. דאף שלפי הלכות טהרה דכל השנה הכהן טהור שהרי טבל לפני יוה"כ לשם קודש מכל מקום ביוה"כ הוא זקוק לטהרה המלווה מודעות לטומאה ממנה הוא מיטהר. ויש להניח שכך הבין הרמב"ם את דברי ר' יהודה, שאף לדעתו הטבילה הראשונה היא מעיקר הדין מכח הלכה למשה מסיני – דאחרת יקשה דלר' יהודה אין חמש טבילות מן התורה אלא ארבע... ומה שכתב הרמב"ם שטבילה זו יכולה להיות בחול אין זה מפאת היותה מדרבנן אלא מפני שהיא באה לטהר וטהרה ניתן להשיג בכל מקום, וזאת בניגוד לשאר הטבילות שהן מקדשות בתור חלק מסדרי עבודת היום ולפיכך טעונות קודש. והיות והטבילה הראשונה באה להוסיף רובד

טהרה, אך כבר הטהרה היסודית כבר הושגה על ידי טבילה קודמת שהיתה לשם קודש אם כי ללא מודעות לטומאה מסוימת, אין הכהן נחשב לטבול יום. דלא נאמרה ההלכה שהטבול ולא ידע מאיזו טומאה כאילו לא טבל, ואפילו לא לגבי יוה"כ, אלא נאמר שיש חובת טבילה כדי להוסיף טהרה ובכך אין כאן דין טבול יום והכהן הטבול שחרית יכול לעשות את כל עבודות היום".

4. הסבר תוס' לק"ו של בן זומא.

תוס' (דף ל' ע"א ד"ה "ומה") דן בק"ו של בן זומא, וז"ל: "וא"ת אכתי איכא ליפרך מה ליום הכיפורים כשהוא משנה מקודש לקודש שכן טובל במקום קדוש ד"ל דבשאר ימות השנה נמי יטבול במקום קדוש מהאי דינא. אבל קשה אם כן כי קאמר בסמוך במאי קא מיפלגי לימא דבהא פליגי דלכן זומא טביל במקום קדוש ולר' יהודה לא, ועוד דאכתי איכא למפרך מה ליום הכיפורים שהוא חמור שלא הוכשרה עבודת יום בכהן הדיוט אלא בכהן גדול, או ליפרך שכן מרובה כפרתו של היום כדפריך בפ"ק דשבועות (דף ט' ע"א)⁶, אלא צ"ל דבן זומא לא מחשיב להו פירכות דאדרבה אלימי אלימי לק"ו ע"י כך ונכניס אותן חומרי בק"ו ונימא הכי ומה המשנה מקודש לקודש אע"פ שטבל כבר טבילה חשובה במקום קדוש ואע"פ שהוא כהן גדול דקדוש טפי ואע"פ שהוטלה עליו כל עבודת היום וזריו וזהיר טפי מתוך כך, ומחמת שכפרת היום מרובה אפ"ה צריך טבילה המשנה מחול לקודש לא כ"ש והאי דלא טביל במקום קדוש סברא הוא כיון דאכתי לא נתקדש בבגדי קודש שיטבול בחול".

מדברי תוס' נמצנו למדים שלדעת בן זומא אין הבדל מהותי בין טבילת כל השנה לטבילת יום הכיפורים.

5. מהו מחייב הטבילה ביום הכיפורים לדעת בן זומא.

נחלקו הראשונים בק"ו של בן זומא: "ומה המשנה מקודש לקודש וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת טעון טבילה, המשנה מחול לקודש וממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת אינו דין שטעון טבילה". התחבטו הראשונים בפירושו הכפילות: "מקודש לקודש וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת". רש"י מפרש: "ומה המשנה מקדש וכו', כהן גדול בחמש עבודות ביום הכיפורים המשתנות מחוץ לפנים ומפנים לחוץ, ששני המקומות קודש ועל שניהן ענוש כרת הנכנס בטומאה", תוס"י ותוס' רא"ש והריטב"א הקשו על רש"י מדוע צריך כפילות והרי הכפילות אינה מוסיפה דבר, כמו"כ הקשה בתוס"י: "ועוד לישנא ד'מקדש לקדש' לא משמע הכי דהוה ליה למימר בין קדש לקדש". תוס"י ותוס' רא"ש פירשו בעקבות קושייתם: "ע"כ נראה לרבי דמקדש לקדש היינו שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש דהיינו מבגדי זה לבגדי לכן ומבגדי לכן לבגדי זהב". בניגוד לשיטת רש"י יוצא איפוא שלשיטת תוס"י ותוס' רא"ש בדעת בן זומא, צרוף של שני מקום ושנוי בגדים מחייב את הטבילה ולא שנוי מקום בלבד. הריטב"א חולק על פירוש בעלי התוס' מכיון שכל השנה אין

6. בסוגיא בשבועות הדיון הוא, האם ניתן ללמוד שעירי רגלים משעיר יום הכיפורים והגמ' דוחה שביים הכיפורים מרובה כפרתו (רש"י: "שהוא מכפר על כל עברות תאמר ברגלים ואע"ג דכתיב בהו לכפר אימא לא מכפרי אמידי דעון כרת", ועיין שם בתוס' שמודה לרש"י).

התלפת בגדים, ואם כן הלימוד לא ברור, ברם אם נומר ששנוי הבגדים אינו סיבה עצמאית אלא סימן למשמעות שנוי המקום שיטת בעלי התוס' מובנת. ועיין עוד בתוס' רי"ד – שיטה שלישית.

6. שיטת המאירי באופי הטבילה ביום הכיפורים לדעת ר' יהודה, והרחבתה.

המאירי על אתר מקבל את קושית תוס' כהוכחה לשיטת ר' יהודה החולק על הק"י של בן זומא, וז"ל: "...ואף זו אינה שהרי ק"י זה יש עליו תשובה מה ליום הכיפורים שכפרתו מרובה".

דברי המאירי ותוס' אינם ברורים, מדוע יום הכיפורים שכפרתו מרובה מחייב טבילה שונה, ובאמת תוס' בשיטת בן זומא לומדים ק"י מיום כיפור לכל השנה. אבל אם נבין שכל מהותה של טבילת יום הכיפורים אינה דומה לכל השנה ברור מדוע לא שייך ללמוד מיום הכיפורים, והק"י של בן זומא (לפי הסבר תוס') מופרך מיסודו, לר' יהודה.

את טבילת יום הכיפורים ניתן לראות כחלק מתהליך הכפרה, ואולי ניתן לראות אותה לא כחלק מתהליך הכפרה כפי שמשמע במאירי אלא כחלק מתהליך הטהרה שהוא המיוחד את יום הכיפורים – "לפני ה' תטהרו". לאור הסבר הרב סולוביצ'יק ברמב"ם הנ"ל ביחס לטבילה הראשונה ולפי דרכנו, כל הטבילות עסוקות בתהליך הטהרה לפני ה', אלא שהטבילה הראשונה עוסקת בשלב הראשון של הכניסה מן החוץ פנימה ואילו ארבעת הטבילות עוסקות בטהרה בתוך המקדש "לפני ה'" שזהו עצומו של יום. על פי זה מובן מדוע הטבילות נעשות בקודש.

נמצאנו למדים שישנם כמה סוגי טבילות:

- א. לדעת בן זומא טבילת יום הכיפורים וטבילת כל השנה זהות (לפי פירוש רש"י ורוב הראשונים) ובשתייהן המחייב הוא שנוי המקום.
- ב. לדעת בן זומא על פי שיטת הרמב"ם, כל חמשת הטבילות ביום הכיפורים בעלות אותה מהות של שנוי מקום, ברם המחייב בכל השנה שונה ואינו אלא מפני הטומאה.
- ג. לדעת ר' יהודה ברור שהמחייב של יום הכיפורים שונה מכל השנה, אולם לא מפורש מה היא מהות הטבילה. לאור הנ"ל יתכן שטבילת יום הכיפורים מהווה חלק מתהליך הכפרה (לפי דעת המאירי) וכחלק מתהליך הטהרה לפי הנ"ל. בהמשך נבאר ביתר פרוט את מהותה של הטבילה לפי שיטת ר' יהודה.
- ד. נחלקו הראשונים במהותה של הטבילה הראשונה לדעת ר' יהודה. רש"י סובר שאינה אלא מדרבנן, הרמב"ם סובר שהיא מדאורייתא כחלק מתהליך הטהרה של יום הכיפורים, ואילו לפי תוס"י המחייב בכל חמשת הטבילות זהה. על מנת להבין מה טיבה של טבילת יום הכיפורים יש להתבונן במהותו של יום הכיפורים.

שנינו במשנה בסוף יומא:

"אמר ר' עקיבא: אשריכם ישראל! לפני מי אתם מטהרין? מי מטהר אתכם? אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל ל"ו, כ"ה): 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם'; ואומר (ירמיהו י"ז, י"ב): 'מקוה ישראל ה'', מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל'".

מהותו של יום הכיפורים הוא בעצומו של יום המכפר ומטהר, ברם ביום הכיפורים לא עוסקים רק בטומאה במובנה הפשוט אלא בטומאה במשמעותה הרוחנית. כמו שהטמא מורחק ממחנה שכינה כך החוטא מורחק מן השכינה, כפי שמתאר הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז ה"ו – ז'): "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה... התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאווי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונתמד קרוב וידיד... כמה מעולה מעלת התשובה: אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל, שנאמר: 'עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם'; צועק ואינו נענה, שנאמר: 'כי תרבו תפילה' וכו'; ועושה מצות וטורפין אותן בפניו, שנאמר: 'מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי מי גם בכם ויסגור דלתיים' וכו'. והיום הוא מודבק בשכינה, שנאמר: 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם'; צועק ונענה מיד...".

הטבילה של יום הכיפורים מטהרת מן החטא במשמעותו הרוחנית ולא רק במשמעותו ההלכתית הרגילה. כנזכר לעיל בהסבר הרב סולוביצ'יק בדעת הרמב"ם לטבילה הראשונה, אע"פ שבהלכות טומאה רגילים הכהן טהור, ככל זאת ביחס ליום הכיפורים יש צורך בטבילה המטהרת מן הטומאה הרוחנית. בהמשך נבאר יותר מה משמעותה של הטהרה בקודש ביום הכיפורים כחלק מטהרת היום שמהותה הוא "לפני ה'".

7. מחלוקת התנאים בבבלי ובתורת כהנים במקור הדין של טבילות יום הכיפורים.

שנינו בברייתא (דף ל"ב ע"א):

"תניא – אמר ר' יהודה: מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום, ת"ל: 'ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד... ורחץ בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה' הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה. אמר רבי: מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום, שנאמר: 'כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יתגור ובמצנפת בד יצנוף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם' הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה, ואומר: 'בגדי קדש הם' הוקשו כל הבגדים כולן זה לזה".

מדברי הברייתא למדנו שבין לרבי ובן לר' יהודה המחייב של הטבילה: "כל המשנה מעבודה לעבודה", אולם אם מתבוננים במחלוקתם כפי שמוכאת ב"תורת כהנים" מוצאים שהמחלוקת במקור מהווה גם מחלוקת ביסוד המחייב של הטבילות, וז"ל הברייתא בתורת כהנים (פרשתא ד' פרק ו' ג' – ד'):

"אמר ר' יהודה: מנין שחמש טבילות ועשרה קידושים טובל ומקדש בו ביום, ת"ל: 'ובא אהרן... רבי אומר: וכי מכאן אני למד והלא כבר נאמר 'בגדי קדש הם ורחץ בשרו במים ולבשם' מלמד שהמשנה בגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה".

רבי מגדיר את הטבילה כדין בהחלפת בגדים בניגוד לר' יהודה המגדיר את הטבילה כדין בשנוי מעבודה לעבודה. אפשר לראות את ההבדל במחייב גם בהבדלי הפסוקים: הפסוק של רבי עוסק בחיוב טבילה כחלק מהצגת חיוב לבישת בגדי לבן, ואילו הפסוק של ר' יהודה מדבר על טבילה בשעת החלפת בגדים, כחלק מתאור תהליך כולל יותר של מעבר מעבודות פנים לעבודות חוץ.

ברמב"ם בפרק ב' יש להסתפק האם המחייב את הטבילה הוא שינוי העבודות ושינוי הבגדים הוא העיתוי או שמחייב הטבילה הוא שינוי הבגדים.

הרב סולוביצ'יק (עמוד כ"ו) מביא בשם אביו: "דלבישת ופשיטת בגדי כהונה ביוה"כ היא קיום, ולו משכתת לה שיהא הכהן לבוש בגדיו ללא מעשה לבישה היה חסר לו קיום במעשה יום הכיפורים דמקרא מלא דבר הכתוב ולבש וכו' ופשט וכו'. דנראה שאם כי בכל השנה ברור שיכולים הכהנים ללבוש בגדיהם בלילה לקראת עבודת היום, דאין קיום בלבישה כשלעצמה אלא שהיא נחוצה כדי שיהא הכהן העובד לבוש בגדי כהונה, מכל מקום ביום הכיפורים הלבישה טעונה יום כחלק מסדר העבודה, ובכך יתכן שהטבילה איננה קיום עצמאי אלא קיום ביחס לבגדים..."

אם הטבילה מהווה חלק מן הטהרה לפני ה' יכול להיות שפשיטת בגדים ולבישתם מהווה חלק ממערכת הטהרה המטהרת את האדם ללא לבושיו על מנת שבגדי כהונה יהיו ללא חציצה ופנימיותו של הכהן תהיה כחיצוניותו, ללא רבב.

ב. היחס בין יום הכיפורים לכל השנה בדין קידוש ידים ורגלים..

1. מהות קידוש ידים ורגלים לאור מיקומו של הכיור במקדש. בפרשת כי תשא התורה מפרטת את מיקומו של הכיור במשכן⁷: "ועשית כיור נחושת וכוונת נחושת לרחצה ונתת אותו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים". וכן בפרשת פקודי (פ"מ ל'): "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים". ובמשנה בפרק ג' במידות (מ"ו) שנינו: "הכיור היה בין האולם ולמזבח, ומשוך כלפי דרום". תפקידו של הכיור – קידוש ידיהם ורגליהם של הכהנים לפני עבודה במזבח העולה העומד בעזרה, ובהכנסם להיכל או לאהל מועד⁸, כפי שמצינו בפרשת הכיור בכי תשא: "בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו, או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה", וכן

7. בכל הכלים בפרשת תרומה ותצוה לא מצינו תאור של מקום הכלי במשכן למעט מזבח הזהב והכיור (תחילת פרשת כי תשא).

8. נחלקו הראשונים האם בכניסה להיכל ללא עבודה ישנו דין קידוש ידים ורגלים מדאורייתא, כפי שמופיע במשנה בריש כלים, או שאין דין מדאורייתא. הרמב"ם בסה"מ מצווה כ"ד ובהלכות בית הבחירה פ"ז הכ"א מחלק בצורה ברורה בין ההיכל ובין אהל מועד (אולם צ"ע מדוע בהלכות ביאת מקדש הרמב"ם איננו מדבר על קידוש ידים ורגלים בכניסה להיכל), בניגוד לרמב"ן בלאוין ע"ג ובפרשת שמיני פרק י' פסוק ט', הסמ"ג, הראב"ד בהשגות הלכות ביאת מקדש פ"א ה"ו – הסוברים שרק אם עבד חייב מיתה. תוס' ביומא בדף ה' סובר שבאווהל מועד מתחייב אפילו על ביאה רקנית כפשט הפסוקים.

בפרשת פקודי (שם פסוק ל"ב): "בבאם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו, כאשר צוה ה' את משה".

לכאורה קשה מדוע הכיור נמצא בין האולם ולמזבח, ולא נמצא לפני המזבח על מנת שהכהנים יקדשו ידיהם ורגליהם ויגשו אל המזבח לשרת. אומנם ניתן לענות שהוא נמצא לפני הכניסה להיכל מטעם מה ששנינו במשנה בכלים בפ"ק: "ההיכל מקודש ממנו שאין נכנס לשם שלא רחוך ידיים ורגלים", וכפי שהוזכר לעיל בפסוקים. ברם בפסוקים מתואר התפקיד הנוסף שיש לכיור: "בגשתם אל המזבח לשרת" ואם כן מדוע שלא ימקמו אותו לפני מזבח החיצון? וביחוד הדבר קשה לפי טעמו של הרמב"ן⁹ לקידוש ידיים ורגלים. כמו כן יש להקשות מדוע פרשת הכיור נכתבה בפרשת כי תשא ולא בפרשת תרומה בין כל הכלים, כפי שהיא מופיעה בפרשת ויקהל עם מזבח העולה¹⁰.

יונתן בן עוזיאל בפרשת פקודי (שם) מתרגם שתפקידו של הכיור קשור לתשובה, וז"ל: "ותתן ית כיורא ביני משכן זמנא וביני מדבחה ותתן תמן מוי מטול חוביא דהדרין בתיובתא ושדיין עקמומיתיהון הי כמיא" (תרגום) - ...בעבור החוטאים שחוזרים בתשובה ושופכים את עקמומיותם כמים).

ה"שם משמואל"¹¹ הרחיב את דרכו של תרגום יונתן בן עוזיאל, וז"ל: "ונראה דהנה בתרגום יונתן דהכיור רומז לתשובה, וכן הוא בפשיטות דרחיצת ידיים ורגלים רומז להכתוב (ישעי' א'): 'רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני' וגו'. והנה תשובה מעומקא דלבא לאיש המטונף בעבירות קשה מאוד, כי (יומא ל"ט ע"א) עבירה מטממת לבו של אדם ואינה מניחתו לעשות תשובה וצריך סיוע מזכות הרבים... אבל העצה היעוצה שלא להשיגח על שום דבר רק לאגד עצמו עם הצבור כמ"ש 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם'... והנה זה עצמו מרומז במקום הכיור, שמקומו בין מזבח לאוהל מועד רומז שבלתי אפשר לבוא אל הכיור הרומז לתשובה אלא באמצעות המזבח שהוא רומז לכנסת ישראל כנודע. ויש בזה רמז במשנה דש"ס תמיד (פ"א מ"ד) אין אדם נכנס עמו ולא נר בידו אלא מהלך לאור המערכה [בכהן שתורם את המזבח שחרית שהולך לקדש את ידיו ורגליו מן הכיור], היינו שאין דרך לבוא לקידוש הרומז לתשובה בנר בידו או בסיוע תבירו רק לאור המערכה שהוא רומז לאור של כנסת ישראל, ואם הוא חושב את עצמו שיש לו אור שלא מן הכלל כולו רק מצד עצמו שהוא נר בידו, או חברו הפרטי, אין לו כלום והוא כמו תלכנה הבלתי מתבטלת לעשרה הסממנים האחרים".

ה"שם משמואל" דיבר על איגוד החוטא עם הכלל על מנת לחזור בתשובה, נלענ"ד שאפשר לבאר את הצורך במעבר הכהן דרך מזבח החיצון לפני שמקדש ידיו ורגליו בכיור, כאמצעי המסייע להכנס לאטמוספירה רוחנית אחרת. בעיית החוטא היא עצם השקיעה בחטא,

9. שמות ל' י"ט: "ורחצו אהרן ובניו וגו' הרחיצה הזו דרך כבוד של מעלה, כי כל הקרב לשולחן המלכים לשרת וליגע בפת בג המלך וביין משתיו רחוך ידיו, בעבור היות הידים עסקניות, והוסיף כאן לרחוך הרגלים בעבור היות הכהנים משרתים יחפים. ויש בכני אדם שיש ברגליהם זוהמא וכיעור".

10. פרק ל"ה פסוק ט"ז: "את מזבח העולה ואת מכבר הנחושת אשר לו את בדיו ואת כל כליו את הכיור ואת כנר".

11. פרשת כי תשא עמוד רכ"ג מדפי הספר.

הכהן לפני קידוש ידיו ורגליו צריך לעבור דרך אש המערכה המקשרת עליונים ותחתונים: אש תמיד המורכבת מאש מן ההדיות המתאחדת עם גחלת של אש מן השמים. מעבר הכהן דרך החויה של אש המערכה מאפשר לו לחזור בתשובה שלמה להתנתק מן החטא ולהיות שותף לכנסת ישראל המתקרבת להקב"ה על ידי עבודת המקדש. אחרי כניסת הכהן פנימה וקידוש ידיו ורגליו יכול הכהן לחזור אחורה ולגשת אל המזבח לשרת¹².

2. מקור דין עשרה קידושי ידים ורגלים ביום הכיפורים.
בגמ' ביומא (דף ל"ב) מובאת מחלוקת במקור דין קידוש ידים ורגלים, וז"ל הברייתא:

"א"ר יהודה: מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום, תלמוד לומר: 'ובא אהרן אל אהל מועד ורחץ את בשרו במים במקום קדוש', הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה. אשכחן מבגדי לבן לבגדי זהב, מבגדי זהב לבגדי לבן מנין? תנא דבי ר' ישמעאל: ק"ו - מה בגדי זהב שאין כהן נכנס בהן לפני ולפנים טעון טבילה, בגדי לבן שנכנס בהן לפני ולפנים אינו דין שטעון טבילה. איכא למפרך - מה לבגדי לבן שכן כפרתן מרובה. אלא נפקא ליה מדרכי, אמר רבי: מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום, ת"ל: 'כתנת בד קדש ילבש' הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה שטעון טבילה. אשכחן מבגדי זהב לבגדי לבן, מבגדי לבן לבגדי זהב מנין? תנא דבי ר' ישמעאל: ק"ו - מה בגדי לבן שאין כפרתן מרובה טעון טבילה, בגדי זהב שכפרתן מרובה אינו דין שטעון טבילה... ור' יהודה קידוש מנ"ל? נפקא ליה מדר' אלעזר ב"ר שמעון".

דברי ר' אלעזר ב"ר שמעון מובאים בדף ל"ב ע"א בגמ':

"ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר: ק"ו - ומה במקום שאין טעון טבילה טעון קידוש, מקום שטעון טבילה אינו דין שטעון קידוש. אי מה להלן קידוש אחד אף כאן קידוש אחד? ת"ל: 'ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש', מה ת"ל 'אשר לבש' כלום אדם פושט אלא מה שלבש, אלא להקיש פשיטה ללבישה - מה לבישה טעון קידוש אף פשיטה טעון קידוש".

12. יש להעיר שמצינו הקבלה מענינת בין דיני קידוש ידים ורגלים בתורה לדין בגדי כהונה. בפרשת תצוה סוף פרק כ"ח התורה מתארת את יעודם של הבגדים: "ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה ממתנים ועד ירכים יהיו. והיו על אהרן ועל בניו כבאם אל אהל מועד או בנשתם אל המזבח לשרת בקדש ולא ישאו עון ומתו חקת עולם לו ולזרעו אחריו", ובמקביל לכך בפרשת כי תשא בפרשת קידוש ידים ורגלים (פרק ל' י"ט - כ"א) נאמר: "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם. כבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו, או בנשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה'. ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו והיתה להם חוק עולם לו ולזרעו לדורותם". נלענ"ד שהתורה איננה מסתפקת בבגדי כהונה "לכבוד ולתפארת", ו"לכסות בשר ערוה" מפני שסוף כל סוף הבגדים אינם מבטאים אלא את חצוניותו של האדם, התורה דורשת מכהן הנגש אל המזבח לעבוד או מן הכהן הנכנס אל ההיכל, לטהר את פנימיותו כך שתוכו יהיה כבד.

לעיל בארנו שהמחייב אליבא דרבי הוא החלפת בגדי הקדש, ואם כן לדידו אין אפשרות ללמוד את הלימוד של ר' אלעזר בר"ש, אולם לר' יהודה שלדידו המחייב אינו החלפת הבגדים אלא החלפת העבודות, יש ללמוד קידוש ידים ורגלים ע"י הק"ו של ראב"ש.

2. המיוחד בקידוש ידים ורגלים ביום הכיפורים.
בדין קידוש ידים ורגלים בכל השנה, נחלקו בבברייתא בגמ' (זבחים דף י"ט ע"ב), רבי ור' אלעזר ב"ר שמעון, וז"ל הברייתא:

"ת"ר קידש ידיו ורגליו ביום אין צריך לקדש בלילה. בלילה צריך לקדש ביום דברי רבי, שהיה רבי אומר: לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים. ר' אלעזר ברבי שמעון אומר: אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים. תניא אידך: היה עומד ומקריב על גבי המזבח כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים, דברי רבי. רבי אלעזר ברבי אומר: כיון שקידש ידיו ורגליו מתחילת עבודה אפילו מכאן ועד עשרה ימים אינו צריך לקדש".

בהמשך, הגמ' מנמקת את דעות רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון, וז"ל הגמ':

"מאי טעמא דרבי? דכתיב: 'בגשתם'. מ"ט דרבי אלעזר ברבי שמעון? דכתיב: 'בבואם'..."

ביום הכיפורים ישנם שני הבדלים בין לרבי ובין לרבי אלעזר ברבי שמעון:

- א. לא מסתפקים בקידוש ידים אחד לפני כל עבודות היום.
- ב. ישנם שני קדושי ידים ורגלים, לפני טבילה ולאחריה.

3. קידוש ידים ורגלים ביום הכיפורים בתפיסתו של ר' אלעזר בר שמעון.

לעיל הובאה הגמ' בזבחים המבארת שהמחייב של קידוש ידים ורגלים בכל השנה לרבי אלעזר ברבי שמעון הוא הביאה למקדש ולא דוקא עבודה, ולכן לדידו לינה אינה פוסלת בקידוש ידים ורגלים.

לכאורה, לאור תפיסתו של רבי אלעזר ברבי שמעון קשה להבין את מהות קידוש ידים ורגלים ביום הכיפורים, שהרי הקידוש נעשה גם ביציאת הכהן מן הקדש פנימה לעבודות חוץ.

נלענ"ד שהחידוש בעבודת כהן גדול ביום כיפור הוא שגם ביציאת כהן גדול מקדש הקדשים יש בחינה של ביאה אל הקדש, ואולי ניתן לבאר את הדבר על ידי פרשת שמיני המקבילה בהרכבה נקודות לפרשת יום הכיפורים ובה השכינה יורדת דוקא ביציאה מן הקדש:

"ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם".

אולי ניתן לומר שמערכת ההטהרות ביום הכיפורים מבדילה בין חוץ לפנים על מנת שלא יהיה ערבוב עולם החול והקודש, שהוא שורשו של חטא נדב ואביהוא שהקריבו אש זרה. לאור זה ברור מדוע צריך טבילה לפני עבודות פנים הנעשות בבגדי לכן וטבילה לפני עבודות חוץ הנעשות בבגדי זהב. הרב קוק באורות הקודש (ב', י"ט) באר את הדבר בקטע העוסק ב"התעלות הכל לקדש":

"ההבדלים הם בכלל היצירה, ההבדל בין קודש לחול, עובדות הן, טשטוש צורתם הוא חורבן. ההתעמקות בהבנה והרגשה בענין הבדל זה הוא מקור לפרי רוח מרובה. אמנם אחרי כל אלה משיגים בדעה ברורה, שכל אלה הם דברים עוברים, וההתעלות של הכל לקודש, ולאחזה, להשויה ולעדינות, הוא הרעיון הנצחי, החי תמיד בכל רוח נדיבה, והזהירות של ההבדלות הנם דברים שוטפים ועוברים, נובעים מחיי שעה".

חטא נדב ואביהוא יסודו בכוונות קודש כפי שמעידה התורה: "...הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש...", אלא שנדב ואביהו התעלמו מהימצאותינו בעולם של חיי שעה ומכך שהדרך להגיע להתעלות הכל לקדש היא דרך הבדלה בין חול לקודש ומתוך כך להגיע לאחדות. יום הכיפורים הוא יום המתמודד עם ההבדלה בין חול לקודש, במגמה להגיע מתוך כך לאחדותם של העולמות וזה גם שורש רצונם של נדב ואביהוא. הרב קוק באורות הקודש (ב', י"ז) מתיחס באופן ישיר לתפקידו של קודש הקודשים:

"יש עולם של חול, ועולם של קודש, עולמים של חול ועולמים של קודש, העולמים סותרים זה את זה. כמובן הסתירה היא סוביקטיבית. האדם בהשגתו המצומצמת אינו יכול לפשר בין הקודש ובין החול, ואינו יכול להשוות את סתירותיהן, והן אומנם מיושבות ברום עולם, במכון קודש הקודשים".

ג. הבנת מהות הטבילה ביום הכיפורים לאור הבנת קידוש ידים ורגלים בכל השנה.

מצינו שתי נקודות שבהן טבילת יום הכיפורים דומה לקידוש ידים ורגלים בכל השנה:

- א. קידוש ידים ורגלים בכל השנה נעשה בקדש, כפי שהוזכר לעיל, וארבעת טבילות יום הכיפורים נעשות בקודש, כפי ששנינו במשנה.
- ב. קידוש ידים ורגלים איננו מפני טומאה הלכתית רגילה וטבילות יום הכיפורים אינן מפני טומאה.

לעיל הובא מקורו של רבי אלעזר ברבי שמעון הלומד דין קידושי ידים ורגלים ביום הכיפורים מקידושי ידים ורגלים בכל השנה. לאור דבריו של יונתן בן עוזיאל אפשר להבין היטב מדוע קידוש ידים ורגלים נמצא בזיקה לטבילת יום הכיפורים, מפני שטבילת יום הכיפורים עוסקת בטהרה לפני ה' לא מפני הטומאה ההלכתית הרגילה אלא מפני טומאת החטא הרוחנית, וקידוש ידים ורגלים עוסק ברחצה המסמלת את התשובה.

לאור זהסבר מדוע קידוש ידים ורגלים נעשה דוקא במקום הכיור לאחר המעבר על פני מזבח העולה, ניתן לומר שטהרת יום הכיפורים נעשית גם כן אחרי העבודות. יש שת' בחינות בקידוש ידים ורגלים ביום הכיפורים: האחת – אחרי העבודה לפני הטבילה, מכח השפעת עבודת המקדש הכהן מקדש ידיו ורגליו ואח"כ טובל ונטהר ומתקרב לשכינה, אולם לאחר שהתבטל בפני האין סוף ללא חציצה בטבילה, יש צורך בקידוש ידים ורגלים שני שיכשיר אותו לעבודה הבאה.

לדעת רבינו יונה (שער ב' הדרך החמישי) ישנה מצוה מיוחדת של תשובה ביום הכיפורים מעבר למצות תשובה של כל השנה, וז"ל רבינו יונה: "...ומצות עשה מן התורה להעיר אדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכיפורים, שנאמר (ויקרא ט"ז ל'): 'מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' על כן הזהירנו הכתוב שנטהר לפני ה' בתשובתנו, והוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר אותנו".

גדרה של מצות התשובה ביום הכיפורים הוא תשובה לפני ה', עיקרו של יום הכיפורים לכפר את מקדש הקודש. ישנה תשובה בעולם של חול, אבל ישנה תשובה בעולם של קודש. תשובת יום הכיפורים עוסקת בתשובה שכל עיקרה בתוך המקדש, כהן גדול אחרי שנכנס לקדש הקדשים צריך לצאת ולעסוק בעבודות חוץ בטהרה על ידי קידוש ידים ורגלים וטבילה.